

Theologie im Spannungsfeld von Politik- und Literaturwissenschaft. Sprawozdanie z 12. International Colloquium of Dramatic Theology

DOI: <https://doi.org/10.26142/stgd-2018-048>

Banałem jest stwierdzenie o przemijaniu. Łatwo je dostrzec przy okazji spotkania z osobą dawno niewidzianą, np. w ramach organizowanych, przy okazji najczęściej okrągłych rocznic, zjazdów absolwentów. Rzadziej mamy do czynienia z regularnymi spotkaniami osób, które miały sposobność zasiadać wspólnie w szkolnej ławie. Do wyjątku na tym polu należy International Colloquium of Dramatic Theology (Międzynarodowe Kolokwium nt. Teologii Dramatycznej). To coroczne spotkanie osób, które pod kierownictwem ks. profesora Józefa Niewiadomskiego (1951-)¹, przygotowywały na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Innsbruckiego rozprawy doktorskie. Wśród nich jest ks. Adam Romejko, autor niniejszego sprawozdania, który w latach 1999-2004 odbywał studia doktoranckie na ww. wydziale. Spotkania odbywają się jednego roku w Innsbrucku, drugiego w różnych krajach europejskich, w których mieszkają absolwenci. Pierwszy zjazd miał miejsce w 2007 r. w Innsbrucku. Powołano wówczas do istnienia Międzynarodowe Kolokwium nt. Teologii Dramatycznej, które prawnie zostało osadzone w przestrzeni Uniwersytetu Innsbruckiego. Jego nazwa koresponduje z *teologią dramatyczną* – intelektualnym modelem wypracowanym w Innsbrucku, we współpracy z ks. Niewiadomskim, przez Raymunda Schwagera (1935-2004), szwajcarskiego jezuitę, który od 1977 r. do śmierci był profesorem teologii dogmatycznej i ekumenicznej².

Z biegiem lat wykrystalizowała się struktura kolokwiów. Zasadniczo obejmuje ona cztery elementy: 1. prezentacja własnej osoby – aktualności z życia zawodowego i prywatnego; 2. praca na zadany temat (najczęściej jest to wskazana wcześniej książka lub artykuł, będące nowościami na teologicznym rynku); 3. własne referaty – dotyczą często tego, czym się uczestnik w danej chwili zajmuje; 4. zwiedzanie atrakcji turystycznych (w przypadku kolokwium mającego miejsce poza Innsbruckiem) lub świętowanie przy grillu w ogrodzie przed mieszkaniem ks. Józefa Niewia-

¹ Por. A. Romejko, *Ks. prof. Józef Niewiadomski – współtwórca teologii dramatycznej na uniwersytecie w Innsbrucku*, „Rocznik Polonii” 2005, nr 1, s. 83-87; Univ.-Prof. Dr. Józef Niewiadomski, <https://www.uibk.ac.at/systheol/niewiadomski/index.html.de> (15.11.2018).

² Por. A. Romejko, *Dramat zbawienia – Raymunda Schwagera teologiczna recepcja i transformacja teorii mimetycznej*, „Studia Gdańskie” 2007, t. 21, s. 173-193.

domskiego (w Innsbrucku)³.

Dwunaste kolokwium miało miejsce w dn. 2-5 lipca 2018 r. w Gdańsku. Jego logistycznego przygotowania podjął się ks. Adam Romejko. Skorzystano z gościny Sióstr Brygidek w prowadzonym przez nie Centrum Ekumenicznym w Gdańsku-Oliwie⁴. Zatytułowano je *Theologie im Spannungsfeld von Politik- und Literaturwissenschaft*, co po polsku można oddać jako: *Teologia w przestrzeni napięcia pomiędzy politologią a literaturoznawstwem*. Opracowanie, które posłużyło w czasie kolokwium jako przyczynek do dyskusji, zostało opublikowane przez wydawnictwo Herdera w 2018 r. pt. *Verlorene Strahlkraft. Welches Glaubenszeugnis heute gefragt ist (Utracony blask. Jakiego świadectwa wiary nam dzisiaj potrzeba)*⁵.

Liczba uczestniczących w spotkaniach w Innsbrucku jest większa niż w tych organizowanych w miejscach zamieszkania i pracy doktorantów ks. Niewiadomskiego. Na spotkanie do Gdańska przyjechało siedem osób: ks. Józef Niewiadomski; Nikolaus Wandinger (Uniwersytet Innsbrucki); Karin Peter (Uniwersytet Wiedeński); Maximilian Paulin (Lucerna, Szwajcaria); ks. Wojciech Gałda (Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie); ks. Adam Sroka (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie); ks. Adam Romejko (Uniwersytet Gdański). Uczestnicy byli pod wrażeniem miejsca oraz gościnności Sióstr Brygidek. Poza obradami zwiedzano Gdańsk (m.in. katedrę oliwską i bazylikę Mariacką), Sopot, Malbork i Frombork. Dla Nikolasa Wandingera wielką atrakcją okazała się przeprawa przez przekop Wisły pomiędzy Mikoszewem i Świbnem, gdyż na promie spotkał bawarskich krajan.

Osobą, która najwięcej mówiła na swój temat, był Maximilian Paulin. W przeszłości pracował jako adiunkt na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Lucernie. Ponieważ nie zdołał się habilitować, został zwolniony. Przekwalifikował się – zdobył wykształcenie jako fizjoterapeuta (masażysta). Współpracuje z jednym z klubów sportowych z Lucerny, gdzie zamieszkuje. Utrzymuje się z tego, lecz nie uzyskuje – jak na szwajcarskie warunki – ponadprzeciętnych dochodów. Innym problemem jest to, że praca ta daje mu satysfakcję, lecz nie rozwija go – jak podkreślił – duchowo. Bezskutecznie szukał pracy w duszpasterstwie diecezji bazylejskiej. Otrzymał natomiast propozycję zatrudnienia w duszpasterstwie reformowanym. Formalną koniecznością okazało się zaliczenie wskazanych przedmiotów, co nie stanowiło dla niego, pod względem intelektualnym, specjalnego wyzwania.

Maximilian Paulin zwrócił uwagę na specyficzną religijność szwajcarskich kalwinów, którą można scharakteryzować jako *bekennnisfrei* – tj. bezwyznaniową. Mamy tam do czynienia z charakterystyczną perspektywą. Wyraża się zgodę na obecność tego, co boskie w człowieku, ale już nie na Boga jako takiego. Ten

³ Por. A. Romejko, *Sprawozdanie z uroczystości jubileuszowych ku czci ks. prof. Józefa Niewiadomskiego – Dziekana Fakultetu Teologii Katolickiej Uniwersytetu Innsbruckiego*, „Studia Gdańskie” 2011, t. 28, s. 405.

⁴ Zob. www.brygidki.pl.

⁵ *Verlorene Strahlkraft. Welches Glaubenszeugnis heute gefragt ist*, red. T. Marschler, K. v. Stosch, Freiburg im Breisgau 2018.

antropocentryzm w konsekwencji prowadzi do agnostycyzmu, a nawet ateizmu.

Ks. Józef Niewiadomski odniósł się do pewnego Szwajcara, który przez semestr studiował w Innsbrucku. Twierdził on, że większość kalwińskich proboszczów w jego ojczyźnie nie wierzy w Boga. Czymś, co ich w przeszłości jednoczyło była antykatolickość, która przyjmowała nieraz kuriozalną postać; np. w czasie liturgii w zborach nie zapalano świec, gdyż uważano to za zbyt „katolickie”. Współcześnie można dostrzec inne centrum, wokół którego konsolidują się Szwajcarzy (nie tylko kalwini) – to wiara w pieniądź. Gdyby tej „wiary” zabrakło, ich wspólnota by się rozpadła. Maximilian Paulin wskazał na religijne przewartościowanie, które dokonuje się w Szwajcarii i innych krajach zachodnich. Kiedyś najgorszą rzeczą dla człowieka była perspektywa pójścia do piekła, obecnie – bycia biednym.

Omawiając opracowanie *Verlorene Strahlkraft* ks. Józef Niewiadomski przywołał opublikowany w nim artykuł swego autorstwa pt. *Im Alltag und in den Abgründen des Lebens. Nuancen des christlichen Zeugnisses (Nuanse chrześcijańskiego świadectwa w codzienności i w doświadczeniu upadku)*; s. 52-68). Podejmuje w nim kwestię relacji chrześcijańsko-muzułmańskich. Na poziomie teologicznym są one „obciążone”. Muzułmanie nie akceptują idei Trójcy Świętej i wcielenia, które mają kapitalne znaczenie dla chrześcijan. Stąd uzasadnione jest pytanie, czy chrześcijanie i muzułmanie wierzą w tego samego Boga, czy też nie? Zdaniem ks. Niewiadomskiego idea „boskiego pluralizmu” (Trójca Święta) ma znaczenie w przestrzeni politycznej i społecznej. Dla chrześcijan możliwe jest mówienie o jednej ludzkości i to w sytuacji, gdy nie wszyscy są chrześcijanami. Inna wizja panuje w islamie – tam mówi się o jedności, ale pod warunkiem, że wszyscy będą muzułmanami. Trójca Święta budzi w świecie muzułmańskim negatywne skojarzenia. Nie chodzi tu o czasy krucjat, lecz o najnowszą historię Bałkanów. Np. w Bośni i Hercegowinie członkowie serbskich bojówek praktykują pozdrawianie się trzema palcami. Stanowi to z jednej strony symbol trynitarny, z drugiej znak lekceważenia muzułmanów.

Pomimo odmiennych perspektyw, niezbędne jest teologiczne argumentowanie z islamem. Ks. Niewiadomski wskazuje, że taka potrzeba ujawnia się np. w ocenianiu zamachowców muzułmańskich. Według nich przemoc, którą się posługują, ma moc antycypowania sądu Bożego. Niejako są oni katapultowani w tę rzeczywistość, która ich prowadzi do raju, a niewiernych do piekła. Inną trudnością w dialogu chrześcijańsko-muzułmańskim jest rozszczenie zgłaszane przez obie religie, a odnoszące się do ich ostateczności. Zdaniem chrześcijan nie będzie innego objawienia, niż te, które zostało dane w Jezusie Chrystusie. Muzułmanie zajmują podobne stanowisko, z tym że w centrum znajduje się nie tyle osoba Mahometa, ile święta księga – Koran. Muzułmanie nie potrafią prowadzić sensownej dyskusji o charakterze teologicznym. Ta, do której przyzwyczajeni są chrześcijańscy teolodzy, jawi się im jako zbyt skomplikowana.

Nikolaus Wandering podkreślił, że mówienie o islamie to sprawa przede wszystkim samych muzułmanów, a nie katolików, w tym papieża Franciszka. Dodał, że wszyscy potrzebujemy nawrócenia, które ma się objawić w odejściu od sakralne-

go interpretowania religii, tzn. takiego, w którym jest miejsce na posługiwanie się przemocą. Wprawdzie z ontologicznej perspektywy możemy powiedzieć, że mamy jednego Boga, to jednak wykorzystujemy różne Jego obrazy. To nie jest problem Boga, ale to nasz problem, że wchodzimy w ślepe zaułki.

Ks. Józef Niewiadomski odwołał się do specyficznego przewrażliwienia wielu chrześcijan w stosunku do islamu. Uważają, że należy uczynić wszystko, aby nie urazić muzułmanów. Podobne zjawisko można zaobserwować w odniesieniu do społeczności żydowskiej – brakuje tam odwzajemnienia. Np. w Innsbrucku działa komisja ds. dialogu chrześcijańsko-żydowskiego. Funkcjonuje ona w wykrzywiony sposób – popiera się inicjatywy mające na celu poznanie judaizmu, lecz nie chrześcijaństwa. Ze strony żydowskiej artykułuje się oczekiwanie, że będzie się o niej mówiło pozytywnie, bez jakichkolwiek krytycznych uwag.

W czasie kolokwium poruszane były także kwestie związane z aktualnym stanem badań naukowych realizowanych przez jego uczestników. Karin Peter, która pełni funkcję przewodniczącej kolokwium, odniosła się do przygotowywanej rozprawy habilitacyjnej, natomiast ks. Adam Romejko do semestralnego pobytu w Wiedniu (luty-czerwiec 2018 r.), gdzie zbierał materiały do książki nt. polskiej społeczności zamieszkującej w stolicy Austrii.

Karin Peter zwróciła uwagę na dwie trudności, z którymi się zмага. Z jednej strony nie ma jeszcze całościowej wizji pracy, z drugiej ma świadomość, że jej czas zawodowej aktywności w Instytucie Teologii Praktycznej na Fakultecie Teologii Katolickiej Uniwersytetu Wiedeńskiego⁶ powoli dobiega końca. Zgodnie z obowiązującymi tam uregulowaniami umowa nie zostanie przedłużona i bez znaczenia jest to, czy przygotowana zostanie rozprawa habilitacyjna, czy też nie. Z tego powodu Peter ma żal do swojej przełożonej, że naciska na nią w sprawie habilitacji. Jest to nie do końca uczciwe – Peter nie będzie z tego nic miała, a jedynie fakultet pochwali się kolejnym osiągnięciem naukowym. Ks. Józef Niewiadomski w życzliwy (jak zwykle) sposób wytknął Peter, że wstydzi się pisać o tym, o czym chce pisać. Polecił jej uwierzyć, że ma stosowne kompetencje, a przede wszystkim w to, że ludzie chcą słuchać tego, co ona mówi, gdyż ma im wiele do powiedzenia.

Karin Peter planuje w rozprawie habilitacyjnej podjąć kwestię ofiary w szkolnej katechezie. Podkreśla, że nie ma na ten temat wielu opracowań. Dokonała już wstępnych badań socjologicznych wśród 42 uczniów szkół średnich w Innsbrucku i Wiedniu. Wybrała młodzież wieku 17-18, gdyż jest przekonana, że od takich uczniów można wymagać „czegoś więcej”. Pojęcie „ofiara” może być używane w różnym znaczeniu, na co zwraca uwagę badana młodzież. Można np. o nieudaczniku powiedzieć *ty ofiario (du Opfer)*. Ofiara pojawia się także w odniesieniu do zachowania rodziców wobec dzieci – ich poświęcenia, wysiłku, aby potomkom było w życiu lepiej. Peter przywołuje pewną ciekawostkę – młodzież nie krytykowała kwestii ofiary w odniesieniu do Boga. Pojawiła się m.in. opinia, że nie mamy do czynienia z ofiarą

⁶ Zob. Dr. Karin Peter, <https://pt-ktf.univie.ac.at/ueber-uns/team/peter/> (15.11.2018).

u Jezusa, gdyż On zmartwychwstał.

Wystąpienie ks. Adama Romejki zostało zatytułowane *Wien 2018. Zur Frage Polen in Wien (Wiedeń 2018. O Polakach w Wiedniu)*. Zaprezentował w nim, czym zajmował się w czasie pobytu w Wiedniu – odniósł się do zbierania materiałów w bibliotekach i archiwach, przeprowadzonych wywiadów oraz duszpasterskiej aktywności przy Polskiej Misji Katolickiej w Wiedniu. Uogólniając, stwierdził, że Polakom raczej dobrze wiedzie się w Wiedniu – zawdzięczają to swojej pracowitości. Ujawniają się jednak różnego rodzaju problemy związane z życiem duchowym, moralnym prowadzeniem się oraz nałogami. Interesujące jest to, w jaki sposób Austriacy spoglądają na Polaków. Nierzadko kojarzą się im oni z konsumpcją alkoholu. Z tego powodu jeden z interlokutorów, chcąc okazać uprzejmość oraz „znanstwo” spraw polskich, przeproszał, że nie jest dobrze przygotowany na spotkanie, gdyż nie mógł poczęstować ks. Romejki, jak stwierdził dosłownie, „polmosem”, tj. wódką.

Obecność na kolokwium księży z Tarnowa, Wojciecha Gałdy i Adama Sroki, którzy w tamtejszym seminarium pełnią funkcję ojców duchownych, była okazją do rozmowy na tematy duszpasterskie. Diecezja tarnowska znana jest w Polsce jako „powołaniowy potentat”. Jednocześnie kształciło się w niej 300-320 kleryków. Obecnie liczba ta wynosi 117, w tym 18 na pierwszym roku. Trudno przewidzieć ilość kleryków, którzy zgłoszą się do seminarium. W 2018 r. ciekawostką okazało się seminarium w Kaliszu, gdzie na pierwszy rok przyjęto 16 kandydatów do kapłaństwa, podczas gdy w całym seminarium studiuje ich 42⁷. Dla porównania można wskazać Gdańskie Seminarium Duchowne, w którym na pierwszy rok przyjęto siedmiu kleryków. Liczba wszystkich alumnów to 52⁸.

Dwunaste spotkanie w ramach International Colloquium of Dramatic Theology w Gdańsku było udane. Kolejne, trzynaste, zaplanowano na 15-17 lipca 2019 r. w Innsbrucku. Będzie ono miało szczególny charakter, gdyż odbędzie się tuż po przejściu ks. profesora Józefa Niewiadomskiego na emeryturę. Oficjalne pożegnanie zaplanowane zostało na 25 czerwca. Czy „13” okaże się łaskawa? Czy kolokwia będą kontynuowane? Najbliższe lata rozwieją te wątpliwości.

Ks. Adam Romejko

Uniwersytet Gdański

ORCID: 0000-0002-8513-2955

⁷ M. Puchała, *Inauguracja Roku Akademickiego w Wyższym Seminarium Duchownym w Kaliszu*, <http://www.radiorodzina.kalisz.pl/inauguracja-roku-akademickiego-w-wyzszym-seminarium-duchownym-w-kaliszu/> (15.11.2018).

⁸ *Roczniki*, <https://gsd.gda.pl/wspolnota/klerycy/roczniki/> (15.11.2018).